

Cerrahi Hemşirelerinin Yaşlı Hasta Bakımına İlişkin Duyguları, Davranışları ve Karşılaştıkları Güçlükler: Tanımlayıcı Çalışma

Surgery Nurses' Emotions, Behaviors and Difficulties They Encountered Related to Elderly Patient Care: Descriptive Study

Esma ÖZŞAKER^a, Fatmanur KAMIŞ^b, Aysu ASLAN^b

^aEge Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği ABD, İzmir, TÜRKİYE

^bEge Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, İzmir, TÜRKİYE

ÖZET Amaç: Bu çalışma, cerrahi hemşirelerinin yaşlı hasta bakımına ilişkin duyguları, davranışları ve karşılaştıkları güçlükleri belirlemek amacıyla yapıldı. **Gereç ve Yöntemler:** Tanımlayıcı ve kesitsel türdeki bu çalışmanın örneklemini, Aralık 2019-Ocak 2020 tarihleri arasında İzmir ilinde bir üniversite hastanesinin cerrahi kliniklerinde çalışan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 116 hemşire oluşturdu. Araştırmada, verilerin toplanmasında literatür doğrultusunda oluşturulan veri toplama formu kullanıldı. Elde edilen verilerin analizinde; ortalama, standart sapma, minimum-maksimum, sayı (yüzde), ki-kare kullanıldı. **Bulgular:** Araştırmada hemşirelerin yaş ortalaması 33,85±6,69 olup %90,5'i kadındır. Yaşlı hasta bakımına yönelik eğitim alan hemşirelerin oranı %59,5, çalıştıkları süreçte geriatrik hasta bakma oranı %96,6'dır. Hemşirelerin %83,6'sının yaşlı hastaya bakım verirken güçlük yaşadığı tespit edildi. Yaşadıkları güçlükler incelendiğinde; %96,6'sının öz bakım eksikliği ve mental değişimler, %95,7'sinin hareket ve mobilizasyon yetersizliği, %94,8'inin fizyolojik değişimler, %86,2'sinin iletişim güçlüğü ve ilgilenen yakınlarının olmamasına bağlı olduğu belirlendi. Hemşirelerin yaşlı hasta bakarken; %33,6'sının üzüntü, %25,9'nun empati, %7,8'inin saygı duygularını hissettiği; %92,2'sinin yaşlılar için özelleştirilmiş klinikler açılması gerektiğini düşündüğü saptandı. **Sonuç:** Araştırma, cerrahi hemşirelerinin tamamına yakın yaşlı hasta bakımında çeşitli güçlükler yaşadığını buna rağmen yaşlı hasta bakımına yönelik duygu ve davranışlarının olumlu olduğunu ortaya koydu.

ABSTRACT Objective: This study was carried out to determine the feelings, behaviors of surgical nurses on elderly patient care and the difficulties they encountered in geriatric patient care. **Material and Methods:** This descriptive and cross-sectional study sample consisted of 116 nurses who were working in the surgical departments of a university hospital between December 2019 and January 2020, who agreed to participate in the study. Data were collected using a data collection form prepared based on the literature. Data were analyzed using mean, standard deviation, minimum-maximum, number (percentage) and chi-square test. **Results:** The age average of nurses 33.85±6.69 and 90.5% of them were woman. The rate of nurses receiving training on elderly patient care 59.5% and 96.6% of geriatric patient care rate during their study. 83.6% of nurses were found to have difficulty in care of elderly patient. When the difficulties experienced by nurses in elderly patient care are examined; It has been determined that 96.6% of them lack self-care and mental changes, 95.7% of them lack of mobility and mobilization, 94.8% of them have difficulties due to physiological changes, 86.2% of them have communication difficulties and lack of relatives. It was found that the nurses felt the feelings; 33.6% sadness, 25.9% empathy, 7.8% respect. 92.2% of nurses were found to think that private clinics should be opened for the elderly patient. **Conclusion:** The research revealed that almost all of the surgical nurses had various difficulties in elderly patient care, but their emotions and behaviors towards elderly patient care were positive.

Anahtar Kelimeler: Cerrahi; hemşire; yaşlı hasta; güçlük yaşama

Keywords: Surgery; nurse; elderly patient; difficulty

Gelişmekte olan birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de yaşlı nüfusu giderek artmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumunun 2018 yılı verilerine göre ülkemizdeki 65 yaş üzeri nüfus son 5 yılda %16 artmıştır.¹ Yaşlıların çoklu sağlık sorunlarının olması, tıbbi ve sosyal sorunların bir arada olması ve kısır döngü oluş-

turması yaşlıların sağlık hizmeti alma gereksinimlerini artırmaktadır.² Çeşitli nedenlerle hastaneye yatırılan yaşlı hastaların büyük çoğunluğunun tıbbi tedavi, %35'ten fazlasının da cerrahi tedavi gören hastalar oldukları ve 65 yaş ve üzeri grupta cerrahi girişim geçiren hasta oranının %55 olduğu bildirilmektedir.³

Correspondence: Esma ÖZŞAKER

Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi, Cerrahi Hastalıkları Hemşireliği ABD, İzmir, TÜRKİYE/TURKEY

E-mail: esmaozseker@yahoo.com

Peer review under responsibility of Türkiye Klinikleri Journal of Nursing Sciences.

Received: 08 Jan 2021

Received in revised form: 22 Mar 2021

Accepted: 28 Mar 2021

Available online: 07 Apr 2021

2146-8893 / Copyright © 2021 by Türkiye Klinikleri. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Yaşlanmayla birlikte meydana gelen değişiklikler, yaşlı hastalara bakım verirken, birtakım farklılıkları ve zorlukları da beraberinde getirmektedir. Yaşlı bireylerde kronik hastalık varlığı, planlanan cerrahi girişimin uygulanmasına ek olarak, daha karmaşık hemşirelik tanılmasını ve girişimlerini gerektirir.³ Yaşlı bireylerin sağlık sorunlarının cerrahi girişimle başarılı bir şekilde yönetimi, hemşirenin; yaşa bağlı fizyolojik değişiklikler ve bu değişiklikler sonucu oluşabilecek riskleri bilmesi, bakım verirken tüm bunları göz önünde bulundurması ve tedavi ve bakımı uygun şekilde yönetebilmesiyle ilişkilidir.^{3,4}

Yaşlı nüfus, sağlık sorunlarının yanı sıra sosyal sorunlarla da karşı karşıya kalmaktadır ve yaşlılara karşı olumsuz tutum ve davranışlar da bu problemlerden biridir.⁵ Yaşla birlikte artan kronik hastalıklar nedeniyle yaşlılar toplum içerisinde bağımlı ve yük oluşturan bireyler olarak değerlendirilmekte ve yaşlılığa yönelik olumsuz tutum ve ön yargılar oluşabilmektedir.⁶ Toplumda yaşlılara ve yaşlanmaya karşı oluşan olumsuz davranışlar sağlık bakım kalitesini de etkilemektedir. Hemşirelerin, yaşlı bireylere yönelik olumsuz ön yargılarının, değer, inanç ve tutumlarının olması yaşlı hastalara verilen bakımın kalitesine de yansımaktadır.⁷ Yaşlılara yeterli önemi vermeme, açıklayıcı bilgi vermeme, genç hastalara bakım vermeyi tercih etme ya da bakım ve tedaviyi ihmal etme gibi yönlerden ayrımcılık yapılabilmektedir.⁸ Yaşlılara hizmetin toplumsal bir sorumluluk olarak görülmesi, bağımlılık düzeyi yüksek olan yaşlıların iş yükünü artırdığı, çok yavaş olmaları nedeniyle onlarla birlikteyken fazla zaman harcadığı, yaşlı hastaların öykülerini almada yakınlarının tercih edildiği, yaşlı hastalar sunulan bakımı genç hastalara göre daha çok takdir ettiği bildirilmektedir.^{5,8,9}

Cerrahi girişimler insan vücudunda fiziksel ve psikolojik birçok değişime neden olduğundan, hastaların cerrahi süreçte bu değişimlerle baş edebilmeleri için kaliteli bir bakıma ihtiyaçları vardır.¹⁰ Bu aşamada, hastaların en ihtiyaç duydukları sağlık çalışanı hemşirelerdir. Hemşirelerin yaşlılığı algılayışları tutumları, yaşlı hasta bakımına ilişkin duyguları, davranışları ve karşılaştıkları güçlükler bakımın kalitesine ve yaşlı sağlığı ile ilgili çalışmalarda yaşanan sorunlara doğrudan veya dolaylı yoldan etki etmektedir.⁸ Hemşireler, yaşlı bireylerin ailesinden

sonra aldıkları sorumluluk nedeniyle yaşlı bireylerin sağlığının sürdürülmesinde ve iyileştirilmesinde etkin rol oynamaktadırlar. Bu nedenle yaşlı bireyler için bakım kalitesinin geliştirilmesi, yaşlı bireylerle çalışan hemşirelerin olumlu tutum geliştirmesine bağlıdır. Hemşirelerin yaşlılık ve yaşlanmaya yönelik dikkatlerini çekmek ve bu konudaki farkındalıklarını artırmak son derece önemlidir.⁹ Bu çalışma, cerrahi hemşirelerinin yaşlı hasta bakımına ilişkin duygularını, davranışlarını ve karşılaştıkları güçlükleri incelemek amacıyla yapıldı.

Araştırmanın Soruları

1. Cerrahi hemşirelerinin yaşlı hasta bakımında karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
2. Cerrahi hemşirelerinin yaşlı hastalara karşı bakım davranışları düzeyi nedir?
3. Cerrahi hemşirelerinin yaşlı hastalara karşı bakım davranışları düzeyleri üzerine etki eden sosyodemografik özellikler nelerdir?

GEREÇ VE YÖNTEMLER

ARAŞTIRMANIN TİPİ

Bu çalışma, cerrahi hemşirelerinin yaşlı hasta bakımına ilişkin duyguları, davranışları ve karşılaştıkları güçlükleri inceleyen tanımlayıcı bir çalışmadır.

ARAŞTIRMANIN EVREN VE ÖRNEKLEMİ

Aralık 2019-Ocak 2020 tarihleri arasında İzmir ilinde bir üniversite hastanesinin cerrahi kliniklerinde (Genel Cerrahi, Üroloji, Kulak Burun Boğaz, Ortopedi, Plastik Cerrahi, Organ Nakli, Beyin Sinir Cerrahisi, Göğüs Hastalıkları Cerrahisi, Kalp Damar Cerrahisi, Göz Hastalıkları) çalışan hemşireler (n=194) oluşturdu. Örneklem seçim yöntemi kullanılmadan belirlenen tarihler arasında ulaşılabilen ve çalışmaya katılmayı kabul eden 116 hemşire (Evren/örneklem oranı %59,8'dir) araştırmanın örneklemini oluşturdu.

VERİ TOPLAMA YÖNTEMİ

Veriler araştırmacılar tarafından literatür doğrultusunda hazırlanan "veri toplama formu" ile toplandı.^{2,5,8,9,11,12} Veri toplama formunda, araştırmaya katılan hemşirelerin; sosyodemografik ve çalışma özelliklerini (yaş, cinsiyet, eğitim durumu, medeni

durum, aile tipi, çalışma yılı, ailede yaşlı birey bulunma durumu, yaşlı hasta bakımına yönelik eğitim alma durumu vb.), yaşlı hastaya bakım verirken hissettikleri duyguları, 65 yaş üstü hasta bakımında karşılaştıkları güçlükleri ve bu güçlükler ile baş etme yöntemlerini belirlemeye yönelik toplam 19 soru yer almaktadır.

Veriler, çalıştıkları birimlerde hemşirelerin uygun oldukları zamanlarda toplandı. Hemşirelere araştırmanın amacı ve yöntemi hakkında bilgi verildi. Çalışmaya katılmayı kabul eden hemşirelere, bilgilendirilmiş onam formu ve veri toplama formu verilerek doldurmaları istendi. Veri toplama formunun uygulanması yaklaşık 10 dk sürdü.

VERİLERİN ANALİZİ

Verilerin analizinde tanımlayıcı istatistikler olarak, sayı ve yüzde, ortalama, standart sapma kullanıldı. Kategorik değişkenler arasındaki ilişki ki-kare testi ile değerlendirildi. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p<0,05$ olarak alındı.

ARAŞTIRMANIN ETİK YÖNÜ

Araştırma, Helsinki Deklarasyonu Prensipleri'ne uygun olarak yürütülmüştür. Araştırmanın yapılabilmesi için Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulundan 08.01.2020 tarihinde (20-1T/63 sayılı) yazılı izin alındı. Araştırmanın yapıldığı kurumdan yazılı izin (12/11/2019 tarih ve 352731 sayı) alındı. Araştırma kapsamına alınan cerrahi hemşirelerine, araştırmanın amacı açıklanıp yazılı izin alındı.

BULGULAR

Araştırmaya katılan cerrahi hemşirelerinin sosyodemografik özellikleri incelendiğinde; yaş ortalamasının $33,85\pm 6,69$ olduğu; %90,5'inin kadın, %64,7'sinin evli, %82,8'inin lisans mezunu, %93,1'inin çekirdek aile yapısına sahip olduğu, %77,6'sının ailesinde 65 yaş üzeri birey bulunduğu ve %30,2'sinin yaşlı akrabaları ile görüşme sıklığının ayda bir olduğu belirlendi (Tablo 1).

Araştırmaya katılan cerrahi hemşirelerinin mesleki deneyimleri incelendiğinde; çalışma yılı ortalamasının $10,62\pm 6,879$ olduğu; %55,2'sinin 10 yıl ve altı süredir çalıştığı, %59,5'inin yaşlı hasta bakımına

yönelik eğitim aldığı, %50,9'unun bu eğitimi mesleki eğitimleri sırasında okulda aldığı ve %77,6'sının yaşlı hasta bakımına yönelik eğitim almak istediği ve %84,5'i yaşlı hasta bakımına yönelik hizmet içi eğitimin gerekli olduğunu belirttiği, %92,2'sinin yaşlı bireylerin bakımı için özelleştirilmiş kliniklerin oluşturulması gerektiğini düşündükleri ve %83,6'sının bakım verirken güçlük yaşadığı saptandı (Tablo 2).

Çalışmaya katılan cerrahi hemşirelerinin yaşlı hasta bakımında yaşadıkları güçlüklerin dağılımı incelendiğinde; hemşirelerin %86,2'sinin iletişim güçlüğü, %75,8'inin tedaviyi reddetme, %96,6'sının öz bakım eksikliği, %90,5'ini yaşlıların kendi bakımına katılmama, %86,2'sinin ilgilenecek yakınlarının olmaması, %95,7'sinin hareket ve mobilizasyonda yetersizlik, %94,8'inin fizyolojik değişimlerden kaynaklı güçlükler ve %96,6'sının mental değişimlerden kaynaklı güçlüklerle karşılaştıkları belirlendi (Tablo 3). Cerrahi hemşirelerin, yaşlı hasta bakımında karşılaştığı güçlüklerle başa çıkma yöntemlerinin dağılımı Tablo 4'te görülmektedir.

Cerrahi hemşirelerin 65 yaş ve üzeri yaşlı hastaya bakım verirken hissettikleri duygular sorulduğunda; %33,6'sının üzüntü, %25,9'unun empati yaptıkları ve değişen oranlarda da sırasıyla en çok saygı (%7,8), merhamet (%6,9), sevgi (%6,0), mutluluk (%5,2), sıkıntı (%3,4), acıma (%3,4), huzur (%3,4) vb. duygular yaşadıkları belirlendi. Yaşlı hasta bakımına ilişkin, hemşirelerin duygu ve davranışlarına yönelik maddeler ve yüzdeleri Tablo 5'te verilmiştir. Hemşirelerin, %97,4'ü "Yaşlılar günlük aktivitelerinde bağımsız hareket edebilmeleri konusunda motive edilmelidir."; %95,7'si "Yaşlılara bilgileri daha basitleştirerek açıklamayı tercih ederim.", ve %94,8'i "Yaşlı hastalara karşı daha sabırlı davranma eğilimindeyim.", maddelerine katıldıkları ve hemşirelerin %71,6'sı "Yaşlı hastalara daha mesafeli yaklaşmayı tercih ederim.", %69,8'i "Yaşlı hastalardan çok genç hastaların bilgilendirilme taleplerini karşılamayı tercih ederim." ve %62,5'i "Yaşlı hastaları bilgilendirirken daha az vakit geçirmeyi tercih ederim." maddelerine katılmadıklarını bildirmişlerdir. Hemşirelerin 65 yaş ve üzeri hastaya bakım verirken güçlük yaşama durumları ile cinsiyet, eğitim durumu, yaş grubu, çalışma yılı arasında statiksel açı-

TABLO 1: Hemşirelerin sosyodemografik ve çalışma özelliklerine göre dağılımı.

Sosyodemografik özellikler		Minimum-maksimum	Ortalama±SS
Yaş		23-51	33,85±6,69
		n	%
Yaş	35 yaş ve altı	70	60,3
	36 yaş ve üstü	46	39,7
Cinsiyet	Kadın	105	90,5
	Erkek	11	9,5
Medeni durum	Evli	75	64,7
	Bekâr	41	35,3
Eğitim durumu	Ön lisans	4	3,4
	Lisans	96	82,8
	Lisansüstü	16	13,8
Yaşanılan aile tipi	Çekirdek aile	108	93,1
	Geniş aile	8	6,9
Ailede 65 yaş ve üstü birey olma durumu	Var	90	77,6
	Yok	26	22,4
Ailede yaşayan 65 yaş ve üstü birey ile görüşme sıklığı	Birlikte yaşıyoruz	11	9,5
	Her gün	16	13,8
	Haftada bir	18	15,5
	Ayda bir	35	30,2
	Yılda bir	20	17,2
	Görüşmüyoruz	16	13,8
Toplam		116	100

SS: Standart sapma.

TABLO 2: Hemşirelerin mesleki deneyimlerine ilişkin bulgular.

Mesleki deneyimler		Minimum-maksimum	Ortalama±SS
Çalışma yılı		1-32	10,62±6,879
		n	%
Çalışma yılı	10 yıl ve altı	64	55,2
	11 yıl ve üzeri	52	44,8
Daha önce yaşlı hasta bakımına yönelik eğitim alma durumu	Alan	69	59,5
	Almayan	47	40,5
Yaşlı hasta bakımına yönelik eğitim alma isteği	Alan	90	77,6
	Almayan	26	22,4
Yaşlı hasta bakımına yönelik hizmet içi eğitimin gereklilik durumu	Gerekir	98	84,5
	Gerekmez	18	15,5
65 yaş ve üzeri hastaya bakım verirken güçlük yaşama durumu	Yaşarım	97	83,6
	Yaşamam	19	16,4
Yaşlı bakımı için özelleştirilmiş klinikler olmalı mı?	Evet	107	92,2
	Hayır	9	7,8
Evitse neden?	Bu hastalar özel ihtiyaçlı	18	15,5
	Aktiviteler düzenlenmeli	2	1,7
	Daha iyi bakım için	27	23,3
	İstekli olanlar için	2	1,7

SS: Standart sapma.

TABLO 3: Cerrahi hemşirelerinin yaşlı hasta bakımında günlük yaşama durumlarının dağılımı.

	Yaşarım				Yaşamam			
	Sık		Ara sıra		Toplam		n	%
	n	%	n	%	n	%		
1. İletişim güçlüğü	15	12,9	85	73,3	100	86,2	16	13,8
2. Tedaviyi reddetme	7	6,0	81	69,8	88	75,8	28	24,1
3. Öz bakım eksikliği	38	32,8	74	63,8	112	96,6	4	3,4
4. Bakımına katılmama	26	22,4	79	68,1	105	90,5	11	9,5
5. İlgilenecek yakınının olmaması	15	12,9	85	73,3	100	86,2	16	13,8
6. Hareket ve mobilizasyonda yetersizlik yaşamaları	46	39,7	65	56,0	111	95,7	5	4,3
7. Fizyolojik değişim (postür bozukluğu, deri değişiklikleri vb.) kaynaklı güçlükler	44	37,9	66	56,9	110	94,8	6	5,2
8. Mental değişim (alzheimer, demans vb.) kaynaklı güçlükler	39	33,5	73	62,9	112	96,6	4	3,4

TABLO 4: Hemşirelerin yaşlı hasta bakımında karşılaştığı güçlüklerle başa çıkma yöntemleri.

	n	%	Evet	Hayır
			n	%
İletişim güçlüğüyle baş etme şekli				
1. Aile bireylerini iletişime dâhil ederek	93	80,2	23	19,8
2. Etkin dinlemeyi kullanarak	62	46,6	62	53,4
3. Anlaşılacak tarzda ve seste konuşmak	92	79,3	24	20,7
4. Beden dilini de iletişime dâhil ederek	63	53,4	53	45,7
Tedaviyi reddetme durumunda baş etme şekli				
1. Aile bireylerini duruma dâhil ederek	62	53,4	54	46,6
2. Israrcı davranarak	7	6,0	109	94,0
3. Kabul etmediğini gözleme not düşüp doktora bildirerek	39	33,6	77	66,4
4. Tedavinin önemini anlatıp ikna etmeye çalışarak	81	69,8	35	30,2
Öz bakım eksikliği durumunda baş etme şekli				
1. Aile bireylerinden yardım alarak	87	75,0	29	25,0
2. Kişisel bakımını yapabilmesine yardım ederek	58	50,0	58	50,0
3. Kişisel bakımını üstlenerek	29	25,0	87	75,0
4. Hiçbir girişimde bulunmayarak	1	0,9	115	99,1
Hareket ve mobilizasyonda yetersizlik yaşamaları durumunda baş etme şekli				
1. Aile bireylerinden yardım isteyerek	71	61,2	45	38,8
2. Bireyin aktivite yapmasını destekleyerek, cesaretlendirerek	83	71,6	33	28,4
3. Hiçbir girişimde bulunmayarak	-	-	116	100

dan aralarında anlamlı bir fark olmadığı saptandı ($p>0,05$) (Tablo 6).

TARTIŞMA

Dünyada değişen nüfus demografisi sebebiyle yaşlı hasta bakımına yönelik yeterli bilgiye sahip donanımlı hemşireye ihtiyaç her geçen yıl artmaktadır.¹³ Kronik hastalıkların yönetimi, uzayan yaşam süresi,

sağlık hizmetlerine erişimin artması ve artan eğitim seviyesi ile birlikte yaşlılar tarafından sağlık hizmetlerinin kullanım oranı da arttığından, sağlık personeli yaşlı bireyler ile daha çok karşılaşmaktadır.⁸ Bu yüzden hemşirelerin, yaşlı hasta bakımına yönelik duygularını ve karşılaştıkları zorlukları araştırıp bu alana yönelik iyileştirilmelerin yapılması önemlidir.

TABLO 5: Yaşlı hasta bakımına ilişkin hemşirelerin duygu ve davranışları.

	Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		n	%
	n	%	n	%	n	%		
1.Yaşlılar günlük aktivitelerinde beğimsiz hareket edebilmeleri konusunda motive edilmelidir.	3	2,6	0	0	113	97,4	113	97,4
2.Yaşlılara bilgileri daha basitleştirerek açıklamayı tercih ederim.	2	1,7	3	2,6	111	95,7	111	95,7
3.Yaşlı hastalara karşı daha sabırlı davranma eğilimindeyim.	5	4,3	1	0,9	110	94,8	110	94,8
4.Yaşlı hastalara, yaşlandıktan dolayı daha fazla saygı gösteririm.	8	6,9	8	6,9	100	86,2	100	86,2
5.Yaşlılar çok yavaş olduklarından hemşireler onlarla birlikteyken çok zaman harcarlar.	15	12,9	21	18,1	80	69,0	80	69,0
6.Yaşlı hastaların kültürel özelliklerine ve alışkanlıklarına gençlerden daha fazla saygı gösteririm.	25	21,6	16	13,8	75	64,7	75	64,7
7.Rutin işlemlerde yaşlı hastalara öncelik verme eğilimindeyim.	22	19,0	22	19,0	72	62,1	72	62,1
8.Yaşlı hastaların öykülerini yaşlıların yakınlarından almayı tercih ederim.	13	11,2	36	31,0	67	57,8	67	57,8
9.Yaşlı hastaların tercihleri ve kararlarına daha fazla saygı gösteririm.	17	14,7	30	25,9	69	59,5	69	59,5
10.Yaşlı hastalar ile ilgili bilgileri hasta yakınlarına açıklamayı tercih ederim.	15	12,9	26	22,4	75	64,7	75	64,7
11.Yaşlı hastaların, yaşları nedeniyle bütün bakım ve tedavilerini üstlenmeyi tercih ederim.	48	41,4	30	25,9	38	32,8	38	32,8
12.Yaşlılar, yaşlarını gençlere karşı kullanmaya meyillidirler.	36	31,0	40	34,5	40	34,5	40	34,5
13.Yaşlılardan çok genç hastalarla daha fazla zaman geçirmeyi tercih ederim.	59	50,9	32	27,6	25	21,6	25	21,6
14.Yaşlı hastaların yanında kendimi daha rahat hissederim.	34	29,3	48	41,4	34	29,3	34	29,3
15.Çoğu hemşire gençlerle konuşmayı tercih eder.	49	42,2	30	25,9	37	31,9	37	31,9
16.Yaşlılardan çok genç hastaların problemlerine daha fazla ilgi gösterme eğilimindeyim.	64	55,2	31	26,7	21	18,1	21	18,1
17.Yaşlı hastalara daha mesafeli yaklaşmayı tercih ederim.	81	69,8	20	17,2	15	12,9	15	12,9
18.Yaşlı hastalardan çok genç hastaların bilgilendirilme taleplerini karşılamayı tercih ederim.	73	62,9	23	19,8	20	17,2	20	17,2
19.Yaşlı hastaları bilgilendirirken daha az vakit geçirmeyi tercih ederim.	83	71,6	17	14,7	16	13,8	16	13,8

Cerrahi hemşirelerinin, yaşlı hasta bakımına ilişkin duyguları, davranışları ve karşılaştıkları güçlükleri belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada, hemşirelerin %83,6'sının 65 yaş ve üzeri yaşlı hastaya bakım verirken güçlük yaşadığı belirlendi. Hemşirelerin yaşlı hasta bakımında karşılaştığı güçlükler incelendiğinde; büyük çoğunluğunun yaşlı hastalarda mental değişimler, öz bakım eksikliği, hareket ve mobilizasyonda yetersizlik, fizyolojik değişimler, yaşlıların kendi bakımına katılmaması, ilgilenen yakınlarının olmaması, iletişim güçlüğü ve tedaviyi reddetme güçlükleriyle karşılaştıkları belirlendi. Bu sonuç, yaşlı bireylerin yaşadığı fiziksel ve mental yetersizlikler nedeniyle hemşirelerin bakım işlevlerini daha güç hâle getireceği ve yaşlı bireye bakım veren hemşirelerin bakım kalitelerinin düşmesine neden olacağını düşündürülebilir.

Çalışmaya katılan cerrahi hemşirelerinin büyük çoğunluğunun yaşlı hasta bakımında yaşadıkları iletişim güçlüğüne ilişkin başa çıkma yöntemleri incelendiğinde; hemşirelerin büyük çoğunluğunun aile bireylerini iletişime dâhil ederek (%80,2) anlaşılacak tarzda ve seste konuşarak (%79,3) başa çıktıkları tespit edildi. Sağlık çalışanlarının genellikle yaşlı hastaları bilgilendirirken bilgileri basitleştirdikleri, yaşlılara daha az zaman ayırdıkları ve bilgileri hastalar yerine aile-

TABLO 6: Altmış beş yaş ve üzeri hastaya bakım verirken güçlük yaşama durumu ile bazı değişkenlerin karşılaştırılması.

Değişkenler	"65 yaş ve üzeri hastaya bakım verirken güçlük yaşama durumu"				Test istatistiği	
	Yaşayan		Yaşamayan			
		n	%	n	%	
Yaş	35 yaş ve altı	59	87,9	11	12,1	X ² =0,57 p=0,811
	36 yaş ve üzeri	38	81,9	8	18,1	
Cinsiyet	Kadın	89	84,8	16	15,2	X ² =1,053 p=0,305
	Erkek	8	72,7	3	27,3	
Eğitim durumu	Lisansüstü	13	81,3	3	18,7	X ² =0,855 p=0,652
	Lisans	80	83,3	16	16,7	
	Ön lisans	4	100	0	0	
Çalışma yılı	10 yıl ve altı	54	84,4	10	15,6	X ² =0,59 p=0,808
	11 yıl ve üzeri	43	82,7	9	17,3	

sine verdikleri belirtilmektedir.⁸ Literatürde, sağlık çalışanları yaşlı bireye bakım verirken, daha yavaş hareket edeceği, söylediklerini anlamayacakları düşüncesiyle yaşlı hastanın yakını ile iletişime geçmeyi tercih ettikleri belirtilmektedir. Bu davranışların tedavi sürecinde aksamaya sebep olmakla birlikte, yaşlı bireyin öz güveninin azalma, kendini işe yaramaz hissetme gibi psikolojik sorunlara neden olacağı belirtilmektedir.¹⁴ Cerrahi kliniklerde uyarınların çok olması yaşlı bireylerle iletişimde zorluk oluşturabileceğinden, hastayla, bakım ekibinin tek bir üyesinin konuşması ve güvenli iletişimin sağlanması amacıyla hastaya dokunulması önerilmektedir.³ Hemşirelerin iş yoğunluğunun fazla olması yaşlıya olan tutumu olumsuz yönde değiştirebileceği düşünülmektedir. Cerrahi kliniklerde çalışan hemşire sayısını yeterli hâle getirilerek iş yükleri hafifletildiği takdirde olumsuz davranışların ortadan kalkacağı ve yaşlılara verilen sağlık hizmetlerinin daha verimli olacağı düşünülmektedir.

Yaşlı hastaların, hareket ve mobilizasyonunda yetersizlik yaşaması durumunda cerrahi hemşirelerinin çoğunun yaşlı bireyin aktivite yapmasını destekleyerek/cesaretlendirerek (%71,6) ve aile bireylerinden yardım isteyerek (%61,2) başa çıktıkları tespit edildi. Benzer şekilde, öz bakım eksikliğine yönelik yaşanan güçlükle başa çıkmada da hemşirelerin çoğunun (%75) aile bireylerinden yardım aldıkları belirlendi. Yaşlı bireylerin bakımı için özelleştirilmiş kliniklerin oluşturulması ile ilgili düşünceleri incelendiğinde, hemşirelerin büyük çoğun-

luğunun (%92,2) özelleştirilmiş kliniklerin oluşturulması gerektiğini düşündükleri belirlenmiştir. Yaşlı yetişkinlerin birden fazla kronik sağlık sorunu yaşaması, çoklu ilaç kullanımları, günlük yaşam aktiviteleri için ek desteğe ihtiyaç duyması ve sağlık hizmetlerinde yaşamı uzatan gelişmelerin yaşlanan nüfus için daha karmaşık bakım ihtiyaçlarını yaratması yaşlı bakımında uzman sağlık profesyonellerine talebi artırmaktadır.¹² Polat ve ark. tarafından yapılan çalışmada, daha önce yaşlı yetişkinlerle çalışma deneyimine sahip hemşirelerin, yaşlanma süreçlerini ve yaşlı yetişkin bakımına özgü sorunları daha iyi anladıkları ve yaşlı yetişkinlerle daha etkili iletişim becerilerine sahip oldukları belirlenmiştir.¹⁵ Adıbelli ve Kılıç tarafından yapılan çalışmada ise hemşirelerin %26'sının yaşlı yetişkinlere karşı olumlu tutumlarına rağmen geriatrik hasta bakımı konusunda yetersiz beceri ve deneyime sahip oldukları bildirilmiştir.¹¹ Geriatrik bilgi ve becerilere sahip hemşireler, yaşlı hastalara baktıklarında bakım sonuçlarının iyileştiği bilinmektedir.¹⁶ Yaşlı bireylerle çalışan hemşirelere yönelik yaşlılık hakkında bilgi, beceri ve farkındalığı artıracak eğitim programlarının düzenlenmesi, yaşlılara yönelik tutumları olumlu yönde etkileyecektir.

Hemşirelerin büyük bir çoğunluğunun 65 yaş ve üstü yaşlı hasta bakımına yönelik hizmet içi eğitimi almanın gerekli olduğunu ve kendilerinin de eğitim almak istediklerini belirtmişlerdir. Bu durum, yaşlı hasta bakımına ilişkin hemşirelerin hizmet içi eğitim programlarına olan gereksinimini ortaya koymaktadır. Küresel yaşlanma ve yaşlı hasta bakımına olan

talep zamanla artacağından, gerontoloji alanında uzman sağlık profesyonellerinin yetiştirilmesi bakımın kalitesini de artacağı için önemlidir. Yaşlı bakıma ilişkin eğitilmiş bireylerin artırılması yaşlı hastaların bakımını olumlu yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Cerrahi hemşirelerinin, yaşlı hastalara bakım vermeye ilişkin duygu ve davranışlarını sorgulayan sorulara genel olarak olumlu yanıt verdikleri belirlendi. Yaşlı hasta bakımında güçlük yaşama oranının yüksek olmasına rağmen bu sonuçlar, cerrahi hemşirelerinin bakım verdikleri genç ve yaşlı hastalar arasında ayırım yapmadıkları söylenebilir. Yaşlıya ve yaşlılığa yönelik inanç ve tutumların kültürler arasında farklılık gösterdiği ve yaşlılara yönelik sosyal tutumların da sağlık personelinin etkilediği belirtilmektedir.¹⁷ Çalışmamızın sonucuna göre hemşirelerin yaşlı bireylere olan olumlu tutumları, uygulanan bakımın kalitesini ve etkinliğini artıracığı sonucuna varılabilir. Yaşlı bireylerin bakım kalitelerinin artışı fizyolojik, psikolojik ve sosyal yönden sağlıklı yaşlıların artmasını sağlayacaktır. Bu çalışmada da cerrahi hemşirelerinin yaşlılara ilişkin olumlu tutumların, Türk toplumunun kültürel yapısında bulunan yaşlılara saygı, sahip çıkma ve bakım verme gibi geleneksel davranış biçimlerinin bir göstergesi olarak ortaya çıktığı düşünülmektedir.

Ağır çalışma koşulları, çalışan sayısının yetersiz olması ve yapısal eksiklikler nedeniyle hassas bir çalışma alanı olan yaşlı hastaların bakım sürecinde, hem sağlık çalışanları zorluklar yaşamakta hem de yaşlıların aldığı bakım kalitesi yetersiz olabilmektedir.¹⁸ Bu çalışmada, cerrahi hemşireleri yaşlı hastaların çok yavaş olması nedeniyle onlara hizmet verirken çok zaman harcadıkları, yaşlı hastaların öykülerini yaşlıların yakınlarından almayı tercih ettikleri ve yaşlı hastalar ile ilgili bilgileri hasta yakınlarına açıklamayı tercih ettikleri belirlendi. Benzer şekilde, Duru Aşiret ve ark. tarafından yapılan çalışmada da hemşirelerin yaşlı hasta bakımına yönelik duygu ve davranışlarının daha çok olumlu olduğu ve yaşlı hastaların çok yavaş olması nedeniyle yaşlılara hizmet verirken çok zaman harcadıkları saptanmıştır.⁸ Higgins ve ark. tarafından yapılan çalışmada da yaşlı bireylerin bakımları hemşireler tarafından “zaman kaybı” olarak değerlendirildiği saptanmıştır.

tır.¹⁹ Yaşlı nüfusa bakım veren hemşireler, yaşlılara sunulan sağlık hizmetinin kalitesini artırmada kritik öneme sahiptir. Hemşirelerin yaşlılık kavramını algılayışları, ön yargıları, bakış açıları yaşlı hasta bakımında yaşanan sorunlara doğrudan ya da dolaylı olarak etki etmektedir. Yaşlı hastalara verilen bütüncül bakımda, hemşirelerin yaşlılara yönelik tutum ve davranışları önemli rol oynamaktadır.^{12,20} Hemşirelerin yaşlıların bakımına yönelik olumsuz tutumlarının kaynağı olan “zaman” yönetimine bir çözüm olarak geriatrik bilginin artırılması önerilmiştir.²¹ Ayrıca sağlık çalışanlarının yaşlılara yönelik tutumlarının şekillendirilmesi, geriatrik hastaların çok boyutlu sağlık gereksinimlerinin karşılanmasında, mevcut sorunlarının çözülmesinde ve geriatri hizmetlerinin iyileştirilmesinde etkili olduğu belirtilmektedir.²²

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Araştırmanın kısıtlılıkları arasında sadece araştırmanın İzmir ilinde bir üniversite hastanesinde çalışan cerrahi hemşireleri üzerinde yapılmış olması, örneklem büyüklüğünün küçük olması sayılabilir.

SONUÇ

Cerrahi hemşirelerinin yaşlı hasta bakımına ilişkin duyguları, davranışları ve karşılaştıkları güçlükleri belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada; cerrahi hemşirelerinin tamamına yakınının yaşlı hasta bakımında çeşitli güçlükler yaşadığı, buna rağmen yaşlı hasta bakımına yönelik duygu ve davranışlarının olumlu olduğu, yaşlı hasta bakımına yönelik eğitim almak istedikleri ve yaşlı bireylerin bakımı için özelleştirilmiş kliniklerin oluşturulması gerektiğini düşündükleri sonucuna varıldı. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda; lisans eğitiminden başlayarak yaşlı bakımına daha fazla yer verilmesi, hizmet içi eğitimlerde yaşlı bakıma yönelik konulara yer verilmesi, geriatrik bakımın ayrı bir uzmanlık alanı olarak görülmesi ve hemşirelerin yaşlı sağlığı alanında uzmanlaşmaya teşvik edilmesi, geriatri konusunda sertifika ve lisansüstü programların düzenlenmesi önerilmektedir.

Finansal Kaynak

Bu çalışma “Ege Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinasyon Birimi” tarafından desteklendi. Proje Numarası: TLP-2020-21271.

Çıkar Çatışması

Bu çalışma ile ilgili olarak yazarların ve/veya aile bireylerinin çıkar çatışması potansiyeli olabilecek bilimsel ve tıbbi komite üyeliği veya üyeleri ile ilişkisi, danışmanlık, bilirkişilik, herhangi bir firmada çalışma durumu, hissedarlık ve benzer durumları yoktur.

Yazar Katkıları

Fikir/Kavram: Esma Özşaker, Fatmanur Kamış, Aysu Aslan; **Ta-**

sarım: Esma Özşaker, Fatmanur Kamış, Aysu Aslan; **Denetleme/Danışmanlık:** Esma Özşaker; **Veri Toplama ve/veya İşleme:** Esma Özşaker, Fatmanur Kamış, Aysu Aslan; **Analiz ve/veya Yorum:** Esma Özşaker, Fatmanur Kamış, Aysu Aslan; **Kaynak Taraması:** Esma Özşaker, Fatmanur Kamış, Aysu Aslan; **Makalenin Yazımı:** Esma Özşaker, Fatmanur Kamış, Aysu Aslan; **Eleştirel İnceleme:** Esma Özşaker, Fatmanur Kamış, Aysu Aslan; **Kaynaklar ve Fon Sağlama:** Esma Özşak.

KAYNAKLAR

1. TÜİK 2018. TC. Türkiye İstatistik Kurumu Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi 2017-2018 Sonuçları. [Link]
2. Tel H, Yıldırım M. Yaşlıya Sunulan Hizmetin Niteliğini Etkileyen Bir Faktör: Sağlık Çalışanlarının Yaşlıya Karşı Tutumları, Kongre Kitabı. 6. Ulusal Geriatri Kongresi; 2007 Ekim 16-20; Antalya, Türkiye.
3. Tohumat ŞG, Kanan N. Yaşlılarda ameliyat sırası bakım [Intraoperative care of the elderly]. Türkiye Klinikleri J Surg Nurs-Special Topics. 2017;3(2):65-72. [Link]
4. Totur B, Demir korkmaz F. Geriatrik cerrahide hasta bakımı [Patient care in geriatric surgery]. Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi. 2011;27(2):61-8. [Link]
5. Demirtaş Z, Sağlan R, Arslantaş D, Ünsal A. Bir üniversite hastanesinde hemşirelerin yaşlılara yönelik tutumları [Nurses' attitudes towards older people at a university hospital]. Journal of Geriatric Science. 2019;2(2):36-41. [Link]
6. Yardımcı Gürel T. Hemşirelik öğrencilerinin yaşlı ayrımcılığına yönelik tutumları ve etkileyen faktörler [Attitudes of nursing students towards ageism and related factors]. Türkiye Klinikleri J Nurs Sci. 2019;11(4):381-9. [Crossref]
7. Vefikuluçay Yılmaz D, Terzioğlu F. Yaşlı ayrımcılığı ve hemşirelik [Ageism and nursing: Review]. Türkiye Klinikleri J Nurs. 2010; 2(2):137-44.
8. Duru Aşiret G, Türten Kaymaz T, Canbolat Ö, Kapucu S. Hemşirelerin yaşlıya ilişkin tutumları [Attitudes of nurses towards older people]. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi. 2015;17(1):10-20. [Link]
9. Koç A, Öztaş D, Uysal N, Demircan Z, Erdem Ö, Sarı E. Klinik hemşirelerinin yaşlılara ilişkin düşünce ve tutumları [Thoughts and attitudes of clinical nurses on elderly people]. Ankara Med J. 2018;18(4):500-7. [Link]
10. Karabulut N, Çetinkaya F. Cerrahi kliniklerinde çalışan hemşirelerin hasta bakımında karşılaştıkları güçlükler ve motivasyon düzeyleri [Motivation levels and difficulties encountered in the patient care of the nurses working in surgery clinics]. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi. 2011;14(1):14-23. [Link]
11. Adibelli D, Kılıç D. Difficulties experienced by nurses in older patient care and their attitudes toward the older patients. Nurse Educ Today. 2013;33(9):1074-8. [Crossref] [PubMed]
12. Rush KL, Hickey S, Epp S, Janke R. Nurses' attitudes towards older people care: An integrative review. J Clin Nurs. 2017;26(23-24):4105-16. [Crossref] [PubMed]
13. Plonczynski DJ, Ehrlich-Jones L, Robertson JF, Rossetti J, Munroe DJ, Koren ME, et al. Ensuring a knowledgeable and committed gerontological nursing workforce. Nurse Educ Today. 2007;27(2):113-21. [Crossref] [PubMed]
14. Dozois E. Ageism: A review of the literature. Calgary Health Region, Healthy Aging Committee. Calgary, Alberta: Word on the Street Consulting Ltd.; 2006. p.1-29.
15. Polat U, Karadağ A, Ulger Z, Demir N. Nurses' and physicians' perceptions of older people and attitudes towards older people: Ageism in a hospital in Turkey. Contemp Nurse. 2014;48(1):88-97. [Crossref] [PubMed]
16. Capezuti E, Boltz M, Cline D, Dickson VV, Rosenberg MC, Wagner L, et al. Nurses improving care for healthsystem elders - a model for optimising the geriatric nursing practice environment. J Clin Nurs. 2012;21(21-22):3117-25. [Crossref] [PubMed] [PMC]
17. Liu YE, Norman IJ, While AE. Nurses' attitudes towards older people: a systematic review. Int J Nurs Stud. 2013;50(9):1271-82. [Crossref] [PubMed]
18. Berkman K. Yaşlı bakım hizmetlerinin bakım hizmeti çalışanları ve yaşlı bireyler bakış açısıyla değerlendirilmesi: Denizli ili alan çalışması [Evaluation of elderly care services from care services workers and elderly people: Denizli province field study]. The Journal of International Social Research. 2019;12(65):978-93. [Crossref]
19. Higgins I, Van Der Riet P, Slater L, Peek C. The negative attitudes of nurses towards older patients in the acute hospital setting: a qualitative descriptive study. Contemp Nurse. 2007;26(2):225-37. [Crossref] [PubMed]
20. Özdemir Ö, Bilgili N. Sağlık hizmetlerinde yaşlı ayrımcılığı [Ageism in health care]. Gülhane Tıp Dergisi. 2014;56(2):128-31. [Link]
21. Deasey D, Kable A, Jeong S. Influence of nurses' knowledge of ageing and attitudes towards older people on therapeutic interactions in emergency care: a literature review. Australas J Ageing. 2014;33(4): 229-36. [Crossref] [PubMed]
22. Mandıracıoğlu A, Lülecı NE. Attitudes towards the elderly among Turkish pharmacy students. Turkish Journal of Geriatrics. 2015;18(4):305-9. [Link]